

Jatkuuko liikuntakulttuurin eriytyminen?

Hannu Itkonen
liikuntasosiologian professori
Jyväskylän yliopisto

Mitä liikuntakulttuurin eriytymisellä ymmärretään?

- Liikuntakulttuurin eriytyminen käynnistyi voimallisesti 1980-luvulla
- Uusien urheilulajien ja liikuntamuotojen näyttävät esiinmarssit
- Liikunta- ja urheiluorganisaatioiden jatkuvat muutokset
- Uudet räätälöidyt verkostokäytännöt (kansalaistoiminta – julkissektori - yksityinen sektori)

(Itkonen 1996; 2000, 2011)

Erityisliikunta?

* Mauri "Maukka" Pietilä:

"Opiskelin liikunnanopettajaksi Jyväskylässä vuosina 1967-1973. Koko koulutuksen aikana en kohdannut erityisliikunnan käsitettä!"

(Mauri Pietilän haastattelu 6.8.2014)

Liikuntatieteiden laitos

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Erityisliikunnan nousu

- Erityisliikunnan murros 1970-luvulta
- Muutoksen taustalla
  - Koululaitoksen muutokset
  - Urheilutoiminnan kehittyminen
  - Toisen maailmansodan jälkeinen kuntoutustarve
  - Tiedon lisääntyminen liikunnan merkityksestä

(Kom.miet. 1981:44; Kaurala & Väärälä 2010; Rintala et al. 2012.)

Miksi erityisliikunnan nousu 1970-luvulla? (1)

- Hyvinvointiyhteiskunnan laajeneminen (mm. Kansanterveyslaki 1972; Laki lasten päivähoidosta 1973)
- Yleiset tasa-arvotoimet (mm. aluepolitiikka; sukupuolten tasa-arvo)
- Liikuntalainsäädännön kehittäminen suunnitteluoptimismin hengessä (mm. Liikuntalakikomitea 1976; Erityisryhmien liikunnan kokeilu- ja tutkimusprojekti 1977-79; Liikuntalaki 1980)

Miksi erityisliikunnan nousu 1970-luvulla? (2)

- Järjestökentän toiminta ja seminaarit (Kom.miet. 1981:44, 6.)
- Tutkimustiedon karttuminen ja koulutustarpeet (mm. Kuntoutuskurssitoiminta 1968 alkaen)
- Nuorten vammaisten määrä (liikenneonnettomuudet ja työtaturmat)

Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö (1981)

- “Toimikunta tarkoittaa erityisryhmien liikunnalla yläkäsitetä, joka kuvaa sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla on sairauden, vamman tai toimintarajoitteisuuden vuoksi vaikeuksia harrastaa riittävästi liikuntaa ja käyttää yleisiä liikuntapalveluja tai joille liikunnalla on erityistä terveydellistä ja kuntouttavaa merkitystä.”

(Kom.miet. 1981:44, 10.)

Erityisryhmien liikuntatoimikunnan mietintö

- Historia ja käsitteet
- Merkitys ja kehittämisspäämäärät
- Nykytila ja ongelmat
- Kansainvälinen vertailu
- Kehittämisehdotukset
- Kustannusanalyysi
- Ehdotus liikuntalain ja -asetuksen muuttamiseksi

Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö

”Sellaisten henkilöiden liikuntaa, joilla on vamman, sairauden tai muun toimintakyvyn heikentymisen vuoksi vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan, ja joiden liikunta vaatii soveltamista ja erityisosaamista.”

(Kom.miet 1996:15. Erityisryhmien liikunta 2000-toimikunnan mietintö. Helsinki, opetusministeriö.)

Erityisliikunnan määrittäjätahot

Liikuntatieteiden laitos

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Mihin määrittäjätahojen runsaus johtaa?

1. Tavoitteiden tulkinnallisuus
2. Hegemoniakamppailu tulkintaoikeudesta
3. Jännitteitä ja ristiriitoja
4. Toimintojen kirjavoituminen
  - (alueelliset ja kulttuuriset erot)

Jatkuuko liikuntakulttuurin eriytyminen?

Liikuntatieteiden laitos

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Miksi eriytyminen jatkuu?

- Nykyinen moderni on notkeaa ja joustavaa ja se mukautuu ihmisen tarpeisiin. Sääty, luokka, kansallisuus, rotu tai muu muotti muodostaa yhä harvemmin siteitä, jolloin ihmisten kontaktit ovat samanaikaisesti aiempaa yksilöllisempiä ja samalla myös globaalimpia.

(Bauman 2002.)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Miksi eriytyminen jatkuu?

- Jäykkä moderni: yhteisöt liikkumattomia ja samanlaisia vuodesta toiseen; toivat ihmisille turvaa tarjoten mahdollisuuden rakentaa omaa identiteettiä niiden varaan.
- Notkea moderni: synnyttänyt notkeita jatkuvassa muutoksen tilassa olevia verkostoja; niistä poistutaan tietyn ajan kuluessa, liitytään uusiin ja taas poistutaan.
- Naulakkoyhteisöllisyys, joissa oma ”sosiaalisuuden takki” pysyy vain hetken siirtyäkseen uuteen naulakkoon.

(Bauman 2002.)

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Toimijasuhteiden jatkuva räätälöinti

- **Julkishallinnon, kansalaistoiminnan ja yksityisen sektorin uudet suhteet**
- **Julkistalouden kestävyys?** (esim. kuntataloudet)
- **Kansalaistoiminnan aktiivisuus?** (esim. vapaaehtoisten motivoituminen)
- **Yksityissektorin intressit** (esim. apuvälineiden valmistaminen)

Liikunnan yritystoiminta

- Voimallisesti kasvanut ala
- Liikuntapalveluja tuottavien yritysten henkilöstö n. 8 100 (2011)
- Yritysten liikevaihto n. 800 milj. euroa
- Uusia työtehtäviä ja –nimikkeitä (esim. personal trainer)

Eriytyminen ja verkostoituminen? (1)

- Eriytyminen ei voi jatkua loputtomiin
- Eriytyneet toimijat synnyttävät verkostoja (Itkonen 2011.)
- Verkostoituminen voi johtaa myös organisatorisiin muutoksiin (vrt. VAU)
- Verkostoituminen synnyttää jatkuvia projekteja ja kokeiluja

Eriytyminen ja verkostoituminen? (2)

- Verkostoitumista jarruttavat omaksutut jäykän modernin käytännöt (vrt. SLU / VALO)
- Verkostoituminen edellyttää toimintojen ja resurssien priorisointia (vrt. järjestöjen sisäinen kilpailu)
- Verkostoitumisen erityinen haaste polarisaation torjuminen eli ”kaikki mukaan”

Tulevaisuus

- ▣ Talouden kiristyessä julkishallinnon tehtäviä priorisoidaan
- ▣ Urheilun ja liikunnan kansalaistoiminta tulee säilymään, mutta muutoksia tapahtuu
- ▣ Nuorisokulttuurinen liikunta laajenee (uusia liikkumismuotoja syntyy)
- ▣ Yrityssektori tarjoaa palvelujaan maksukykyisille

Eriytyminen, verkostoituminen ja erityisliikunta?

- Yksilölliset odotukset/tarpeet/kyvyt vs. yhteisöllinen toiminta (esim. integraatio- ja inklusiotoimet / Saari 2011.)
- Toimintojen kohdentaminen ja resurssien priorisointi
- Erityisliikunnan sisäinen polarisaatio
- Erityisliikunta osana hyvinvointipolitiikkaa

Moderni yhteiskunta

- Yhteiskunta ilman huippua tai keskusta, mikään yhteiskunnallinen taho ei ole siinä asemassa, että se voisi antaa autorisoidun muita sitovan kuvauksen yhteiskunnasta
- Modernia yhteiskuntaa voi luonnehtia toisistaan riippuvaisten mutta operationaalisesti suljettujen järjestelmien verkostoksi

(Niklas Luhman –tulkinta)

Jatkuuko liikuntakulttuurin eriytyminen?

- Liikuntakulttuurin eriytyminen jatkuu notkean verkostoitumisen säestämänä sekä tavoitteellisuuden kirjavoituessa!

?

- Eivätkö toimijoiden verkostoituminen ja alati uudet projektit ole eriytymistä?

Kiitokset